

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

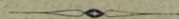

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR SOCIALA OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

INNEHÅLL:

L. D—n, En stor mans hustru.

Mathilda Roos, En moder. I.

En fråga om pensionsrätt.

Bolkskmitén, Om granskningen af nöjesböcker för barn och ungdom.

Meddelanden från Fredrika-Bremer-Förbundet.

Den svenska kvinnans deltagande i världsutställningen i Chicago 1893.

Pris pr årgång: { För Förbundets medlemmar kr. 2: 50.
 } För icke medlemmar » 4: 00.

Norrvikens Trädgårdsskola, Åby,

börjar sin andra kurs den 15 januari 1893. Manliga och kvinnliga elever mottagas. Anmälningar ske till undertecknad eller till skolans första lärariuna, fröken Agnes Rundberg. Inackordering erhålles på platsen. Vidare genom prospekt och korrespondens.

Norrvikens Trädgårdar i oktober 1892.

Rudolf Abelin.

BIKUPAN,

21 Klarabergsgatan 21.

Försäljningsmagasin för Fruntimmersarbeten,

såsom:

Väfnader, Nationaldräfter, Träsniderier,
Vadstena Spetsar, Broderier,
Stickade och Virkade arbeten,
Barnkläder, Dekorationsartiklar, Dockor,
Leksaker m. m.

Utstyrslar och alla slags *Fruntimmersarbeten* förfärdigas. *Märkning* verkställes.

Rekvisitioner från landsorten expedieras skyndsamt.

Utmärkt arbete. Förtjänsten sömmerskans. Billiga priser.

Allm. Telefon 6491.

JOHN HOLMBLUM,

Modeaffär för Damkappor,

Stockholm,

12 Kungsträdgårdsgatan 12,

rekommenderar sitt stora och rikhaltiga lager af alla

Nouveautéer för säsongen.

Särskildt får rekommendera mitt stora lager af

Pelsverk för Pelskappor

med därtill passande öfvertyger.

Hedda Westmans Bokbinderi

är flyttadt till

52 Drottninggatan, in på gården.

Telefon 107 94.

I. M. GÖTHE, Stockholm,

Bok-, Musik- och Pappershandel,

48 Drottninggatan, hörnet af Klarabergsgt.

Partilager för återförsäljare I tr. upp i samma hus.

Filialer:

72 Drottninggt.

Regeringsgt. 27.

1 Köpmantorget.

Hornsgt. 54.

Hygieniska Skodon tillverkas för Herrar, Damer och Barn.

OBS! Priselönta af Dräkt-Reformföreningen.

Skodon tillverkas äfven efter modern fason.

☛ Allt arbete utföres noggrant och af bästa materiel. ☛

Reparationer verkställas väl och på bestämd utlofvad tid.

P. GUST. PETTERSSON,

52 Drottninggatan 52.

HANDARBETETS VÄNNER
Brunkebergstorg 18, STOCKHOLM.
Förening för den svenska kvinnliga hemslöjdens förädling i konstnärligt och fosterländskt syfte.
UTSTÄLLNING AF:
Wäfnader, Mattor, Konst-sömnad och Spetsar efter Samla och Nya Svenska Mönster, Nationaldräkter
m. m.

Aug. Magnusson

(etablerad 1860)

46 & 48 Vesterlånggatan 46 & 48

Försäljningslokaler: *nedra botten, en, två och tre* tr. upp

STOCKHOLM.

Största lager i Norden

af

Kulörta o. Svarta Ylleklädningstyger

Kulörta och Svarta Sidentyger

Bomulls-Tvättklädningstyger

Schalar och Resfilar m. m.

Observera!

Genom direkta förbindelser med in- och utlandets förnämsta fabrikanter kan jag erbjuda ofvannämnda artiklar **bättre** och **billigare** än någon annan och torde en hvar genom besök i mina lokaler eller genom requisition af profver och varor lätt blifva öfvertygad om fördelen att hos mig fylla sina behof af dessa artiklar.

Riks-Telefon 6 26.
Allm. Telefon 28 67.

Profver på begäran
kostnadsfritt.

Riks-Telefon 6 26.
Allm. Telefon 28 67.

En stor mans hustru.

Några blad ur Fredrika Runebergs lif.*)

Kan väl en skönare hederstitel än denna bäras af en kvinna? En stor mans hustru! Att vara ett med en man, hedrad och uppburen af en hel nation! Följeslagerska för lifvet med den, till hvilken ens samtid blickar upp med dyrkan och beundran! Att dela ljuft och ledt med någon, som har en värld vid sina fötter! I sanning en afundsvärd lott, skönare och rikare än någon drottning!

Men alla förhållanden i lifvet måste ju betraktas från mer än en sida. Det yttre, som världen ser och som ofta synes så skönt och bländande, står ej alltid i full harmoni med hvad som tillhör hemmet och de stilla stunderna vid familjehärden, där ljus och skuggor måste växla i oafbruten följd. Och skulle sammanlefnaden med en stor man, enkannerligen en stor skald, i detta afseende utgöra ett undantag? Kan ej här, om någonsin, skaldens ord tillämpas: »Ju högre lif, ju större kval du röner?» Det har därför alltid varit af stort intresse att få kasta en inblick i den del af en framstående mans lif, som gärna brukar dölja sig för allmänheten: hans förhållande till sin hustru. Bredvid en mans historia, och i oupplösligt samband därmed, löper ju hans makas. Ofta är det först i ljuset af den sednare man rätt kan bedöma den förra. Det är oss för den skull en sann glädje att, tack vare en del bref, som välvilligt blifvit ställda till vårt förfogande och hvilka oss veterligt ännu ej blifvit publicerade, kunna lämna några drag ur en persons lif, hittills blott föga känt hos oss, en person som ingen svensk kvinna kan betrakta utan intresse och sympati: *skalden Johan Ludvig Runebergs hustru.*

Det gifves kvinnor, hos hvilka det så ofta som typiskt

*) För de i denna artikel meddelade biografiska fakta såväl som de här återgifna breffen hafva vi att tacka dels lektor Runebergs i Borgå, dels fru Ida Federleys älskvärda tillmötesgående.

för all sann kvinlighet framhållna elementet af oreflekterad underdånighet och full förnekelse af det egna jaget för den man hon älskar, är mindre utpräglad än hos andra. Är hon därför mindre kvinlig, älskar hon mindre? Vi tro det icke. Att vara begåfvad med den själfkänsla, som är hvarje tänkande människas arfsrätt, förutsätter det en mindre förmåga af själförsakelse och själfuppoffring? Att vara medveten om sitt allmänna och personliga människovärde gör detta en kvinna mindre benägen att böja sig under en henne öfverlägsen ande? Många utmärkta och ädla kvinnors lif utgöra en gensaga mot det påståendet, att kvinlighet ej kan förlikas med själfkänsla, plikttröhet med andlig själfständighet. Fredrika Runeberg var en af dessa kvinnor.

Rikt begåfvad och fint bildad samt själf en ganska framstående författarinna var Fredrika Runeberg en i allo värdig maka till nordens förnämste skald. Deras äktenskap var också hvad man kallar ett lyckligt äktenskap, grundadt på ömsesidig kärlek och aktning. Men Runeberg var en af dessa starka naturer, som äro sig själf nog; ej ens sin hustru tilllät han fullt blicka in i sin rika tankevärld. Han hörde dessutom till en tid, då kvinnans jämbördighet med mannen, om det tillåtes oss att använda ett sådant ord, ej var så allmänt erkänd som nu; hennes andliga underlägsenhet hade så att säga blifvit till ett axiom, hvilket det knappast föll någon in att gendrifva. Att fru Runeberg, Fredrika Bremers samtida, i sitt stilla sinne hade andra tankar om kvinnans bestämmelse och värde, än dem hennes illustre make hyste och med honom så godt som hela deras samtid, framgår klart af många uttalanden så väl i hennes skrifter som i bref till intima vänner från de senare åren af hennes lif.

En af dessa närmare vänner yttrar om fru Runeberg: »Hon föreföll alltid behärskad, lugn, besinningsfull, liksom medveten af att de yttranden skalden Runebergs maka fälde lätt citerades och kommenterades. Ehuru hon med kvinlig själförnekelse böjde sig inför den beundrade maken, saknade hon aldrig själfkänsla och medvetande om sitt både allmänna och personliga människovärde».

Se här i flyktiga drag de yttre konturerna af fru Runebergs lif.

Fredrika Charlotta Tengström föddes i Åbo den 2 september 1807.*) Hon tycktes ha varit ett tidigt utveckladt barn, ty redan ej ännu fem år gammal kunde hon läsa rent. Vid sju år började hennes egentliga undervisning för brodern Karl Tengström och fortgick med allvar i flera år, dessutom fullkomnade hon sig i franska, tyska och engelska språken i den af fru Salmberg år 1823 öppnade fruntimmersskolan i Åbo.

Efter faderns död 1825 blef det en nödvändighet för henne att genom förfärdigande och försäljning af finare handarbeten själf förtjäna hvad hon behöfde till kläder och öfriga personliga utgifter. Detta måste dock ske i största hemlighet, ty att arbeta för betalning ansågs den tiden som högst nedsättande för en bildad dam. 1828 efter Åbo brand flyttade hon med sin mor till Helsingfors. Där liksom i Åbo hade hon sitt umgänge uteslutande inom universitetskretsar; hon hade således från sin tidigaste ungdom förmånen att umgås med sitt lands mest intelligenta och bildade personligheter, hvilket jämte hennes naturliga anlag och begåfning betingade hennes utveckling.

1831 ingick hon äktenskap med magister Runeberg. Sex år därefter bosatte sig makarna i Borgå, där som bekant den store skaldens lif förflöt, ända till dess han efter ett mångårigt aftynande gick ur tiden den 6 maj 1877. Två år senare, den 27 maj 1879, följde hans maka honom i grafven.

Fredrika Runebergs yttre lif erbjuder således ej många växlingar. Att det däremot var ett lif uppfyllt med bekymmer och omsorg om mångehanda, ja, kanske mer så än de flestas, framgår däraf, att makarne Runebergs ekonomi aldrig var lysande, på samma gång som de i kraft af sin ställning höllo hvad man kallar ett öppet hus. Och att uppfostra sex söner förutsätter ej ringa omtanke och arbete från en moders sida, i synnerhet när man som fru Runeberg tager sina modersplikter med så mycket allvar och kärleksfull hängifvenhet. Så var hon ej blott deras vårdarinna

*) Fadern var tullförvaltaren, sedermera kamreraren i regeringskon-seljen Karl Fredrik Tengström.

som små, (makarne Runeberg ägde inalles 8 barn, af hvilka två dogo i späd ålder) när gossarna hunnit till skolåldern hade de dessutom i sin mor sin förnämsta lärare och mentor, hvilken hjälpte dem att inplugga lexorna t. o. m. latin och Euklides elementa.

Den tiden var också skötandet af ett hus mycket mera inveckladt än nu, ty en mängd sysslor förrättades i hemmet, hvilka i våra dagar näppeligen förekomma i ett stadshushåll. Så hade fru Runeberg att öfvervaka slakt, korfstoppning, ljusstöpning, tvålkokning, brygd, bak m. m. förutom skötseln af köksträdgården och en mängd tillfälliga sysslor såsom målning, omstoppning och beklädnad af möbler, tapetsering af rum och andra göromål, omöjliga att uppräknas, men väl bekanta för alla 50-talets husmödrar på landet. Att fru Runeberg det oaktadt fick tid öfrigt till verksamhet utom hemmet bevisar bäst, att hon var i besittning af en ovanlig driftighet och praktisk förmåga. Så var hon under många år ordförande i »Fruentimmersföreningen» i Borgå samt tog verksam del i inrättandet af och vården om den första skola i Borgå för folkets barn, den s. k. »Fattigflickskolan».

* * *

Af de här anförda enkla fakta vill det synas som fru Runebergs lif ej i mycket afvek från hvarje annan borgarfrus och husmoders. Det är också under den senare delen af hennes lefnad, då sönerna voro fullvuxna och borta från hemmet, och mannen julen 1863 träffats af det slaganfall, som i så många år höll honom fängslad vid sängen, och då hennes tid till största delen upptogs af vården om den sjuke, som bilden af skalden Runebergs hustru får sin rätta gestalt och betydelse. Åtta à tio timmar dagligen läste hon högt för honom, sittande i en länstol vid hans bädd, tills på de sista åren hennes ögon stundom vägrade att göra tjänst. Ofta öfversatte hon därvid för honom moderna språk och det så ledigt och flytande, att han trodde det hon läste ur en på svenska skriven bok. Hennes egen hälsa var under allt detta ofta vacklande, ja, hon hade särskildt under de senare åren att genomgå flere svåra sjukdomar, hvilka nedsatte hennes krafter och ofta nedstämde hennes af naturen för

ett visst svärmod anlagda lynne. Därtill kom bekymret att hennes egen svaghet skulle göra henne oförmögen att vara allt hvad hon önskade för den sjuke mannen.

Så skrifver hon till en väninna: (Brevet är dateradt den 25 februari 1865.)

Jag vet ej rätt hvad jag behöfver för att bli frisk — jag tror mest vänlighet. Det skulle i sanning gjort mig godt om jag kunnat tro, att ibland de 400 på Knut Gillets fest en enda med en vänlig tanke ett ögonblick kommit ihåg den store mannens ringa stackars hustru, hvilken alls icke såsom andra hustrur kan få räkna sig vara »ett» med den hon öfver allt håller kär, men som ändå ibland ej kan betvinga en längtan efter att ej vara ställd så långt ifrån honom.

Och dock är jag icke ett sådant egoismens barn, att jag ville dra honom ned till mig. Jag tror du ej förstår mig rätt, men — har du läst ett stycke af Stagnelius, jag minnes ej hvad det heter, — en Julia, som vill följa sin älskade i själfva afgrunden? Jag har djupt känt, att det ligger sanning i detta fantastiska stycke. Tusen gånger säger jag mig huru orätt jag har, huru egoistiskt mitt stackars hjärta är. Är han en stjärna, så borde jag ju vara nöjd att, ett af strandens millioner sandkorn, blott med glädje se upp på hans ljusa bana. Men hvarför är jag sliten i min själ? Jag ville känna mig bo i samma sfär som han; och det skulle jag ju göra, om han vore L. eller E. eller B. ja, hvem jag nu minnes af våra grannar. Och dock, Gud bevare mig från att vilja byta bort honom mot L. eller E. eller B. Men ändå synes det mig, som om jag skulle vara honom en mån närmare nu, ty jag kan ju vara i något honom nyttigt, och därför känner jag också mången gång ett verkligt och innerligt godt solsken i min själ, när jag märker att jag verkligen kan vara i något honom till trefnad i hans skralhet. — — — — —

Grubbla icke, Emelie, skulle jag säga, om jag ej visste af egen erfarenhet, hvilken envis fiende, huru svåröfvervunnet grubblet är. Förlåt mig att jag skrifvit ett underligt och fantastiskt bref, men kom ihåg, huru jag måste stänga inom mig alla mina tankar, huru jag aldrig en stund talar med någon människa fritt, aldrig uttalar min inre människa, och undra icke att det blåser en underlig vind när man någon gång gläntar litet på dörren till den kvafva hjärtkammaren. Och dock borde man vid 60 år icke mera känna blodet svalla så häftigt inom sig. Den gamla bör väl redan ha hunnit få lika mycket is i hjärtat som i håret. Och ändå är det mig helt svårt att för Runeberg synas alltid jämn, alltid lugn, såsom jag bör synas för den sjuke.

Ett år därefter, den 14 mars 1866, skrifver hon:

»Ändtligen, för några dagar sedan, kom jag till läkaren. »Kramp, nervsjukdom», sade han. Just så hade jag själf gissat. Hvad är jag visare därför. Han gaf medicin, men icke mycket hopp, att den skulle verka något. »Det lif ni lefver är det mest gynnsamma för nervsjuk-

dom». Också det visste jag förut. Han sade: »När det låter sig göra, så far ut att åka, och det så ofta som möjligt. Gå vore bra, men det orkar ni inte.»

I allmänhet äro människorna mycket fallna för att ordinera mig några timmars promenad om dagen, i full öfvertygelse att den saken möter inga hinder, hvarken i ett eller annat afseende. Somliga dagar läser jag högt hela dagen från morgonen till $\frac{1}{2}$ 10 om kvällen. Vid middagen ett par timmars uppehåll — — — — —

Den 8 april 1866. Ofta kramp om nätterna, snufva, hosta, tandvärk. Det är illa tillståndt att Runeberg skall ha så dålig sköterska. Ty bjuder man aldrig så mycket till, icke är ändå ett tillkämpadt yttre utseende af påpasslighet detsamma som en frisk kropps spänstighet. Vid 60 år är man sjukvårderska efter förmåga och ej efter vilja. Men nog ville jag bra gärna vara rask, förlig och ha mina ögon, allt Runeberg till tjänst.

Den 6 oktober 1869 skrifver hon ytterligare:

Runeberg har fortfarande varit särdeles skral. Orkar ej alls ta emot någon besökande och tröttnar t. o. m. lätt vid att höra läsas. Åhå, min Emelie, nog är ock detta ett slags lif! Snart sex år som han nu lefvat så här sorgligt. Ibland när jag börjar tänka därpå, så skriker det riktigt inom mig.

Den 17 juni 1876. Jag har inom mig en åder af djup sorgmodighet, som jag hela mitt lif haft en svår kamp att kunna hålla nere, men stundom blir den mig öfvermäktig, bryter alla band hvarmed jag belagt den och sprutar upp lik en sårad blodåder. Då vill jag alltid gärna sky alla människor och gömma mig djupt undan. Icke behöfva grina och se glad ut, höra hur folk säger, att jag ser rask och galant ut, just när det synes mig, som om jag ville kunna räkna dagarna till dess jag skall få lägga mig ned till hvila. Den bästa vaggsången för denna oro har varit läsa och skriva. Men nu, allt under det jag läser för Runeberg, hviskar svärmodet till mig bredvid det lästa ordet, andra ord, som ha till omkväde: »sof, sof!» Men jag vill icke. Jag får icke tänka på eller önska att sofva, så länge jag dock kan tjäna Runeberg, om än den trefnad jag kan ge honom är ringa. Likväl är han *van* vid mig, och han lider af att störas i sina vanor.

* * *

»För att hälsa på hos Runebergs», berättar en nära vän till familjen, »behöfde man ej ringa på, dörren låstes sällan. Ohörd och osedd kunde jag vanligtvis passera både tamburen och salen för att komma till Fredrikas kammare.

»En dag fann jag dock Fredrika stående i salen lutad öfver tvenne glas med konvaljer, som stodo på ett bord in-

vid dörren till Runebergs kammare. Hon hade ej hört mig komma. Jag lade min hand på hennes axel.

»Du ärnar väl bära blommorna till honom?»

»Ja, — men det kännes bra tungt, att påminna honom om att våren är kommen.»

»Orden voro ej många», tillägger vännen, »men det låg en värld af smärta i blicken, som åtföljde dem.»

Rörande uttalar hon äfven i den lilla dikten »Bittrast» hur djupt hon kände och led med den älskade:

Väl vet jag ett ve för ett hjärta,
Väl känner jag tvenne också;
Men jag vet dock en djupare smärta,
Mer kvalfull än dessa två.

Ja, svek den du älskar, visst brände
Ett kval i ditt hjärta också,
Och låg död han på båren, visst kände
Du kvalens bitterhet då.

Dock vet jag en smärta, som vida
Går öfver de sorgliga två:
Att se honom täras och lida,
Det kvalet är bittrast ändå.

Att den sjuke skalden, oaktadt allt hvad plågor och lidanden bidragit till att göra ett af naturen ej tåligt och undergifvet sinne fordrande och bittert, kände den djupaste tacksamhet och hängifvenhet för sitt lifs trogna följeslagarinna, därför borga många uttalanden, bevarade i hans närmastes hågkomst. Det sista ord han uttalade i sin dödsstund var också hennes namn.

Med sanning kunde därför J. W.* Snellman vid Runebergs begrafning till den sörjande enkan uttala dessa ord:

»Finska folket tackar genom oss, dess ombud, dig för hvarje dag af lycka du beredde, för hvarje öm omvårdnad du skänkte din käre, finska folkets käre. Vare det din tröst, då du nu bär skiljsmässans smärta, att han från densamma blef förskonad.»

* * *

Huruvida fru Runeberg redan som ogift ägnat sig åt författareskap, veta vi ej. Att döma af förteckningen på

hennes utgifna arbeten trycktes för första gången ett alster af hennes penna, »Den unga nunnan», i den finska tidningen »Morgonbladet» år 1833, således två år efter hennes giftermål. Ända till sista året af sitt lif voro med kortare eller längre mellanrum dels poetiska stycken, dels berättelser på prosa af hennes hand synliga i olika finska kalendrar, tidsskrifter och tidningar. I bokform utgifna äro en samling skisser och berättelser, »Teckningar och drömmar», dessutom berättelsen, »Fru Catharina Boije och hennes döttrar» samt romanen, »Sigrid Liljeholm», hvilka publikationer bära författaremärket —a—g.

En närmare granskning af fru Runebergs författareskap ingår ej i planen för dessa flyktiga biografiska utkast. På de här ofvan anförda arbetena när har ju dessutom hennes litterära verksamhet inskränkt sig till att rikta den periodiska pressen, hvilket tyvärr göra hennes skrifter svårtillgängliga för svenska läsare. Hvad vi däraf sett styrker oss dock i den åsikten, som äfven från finsk sida blifvit uttalad, att ett utgifvande af hennes samlade arbeten vore önskvärd. En del däraf tillhör väl till stil och innehåll en förgången tid och torde på nutidens läsare verka som någonting föråldradt, men återigen spårar man i fru Runebergs diktning den fint begåfvade, djupt tänkande kvinnan, och framför allt bidrager densamma att sprida ljus öfver en ädel personlighets karakter och åskådningssätt, hvarföre den för alla tider måste hafva värde.

Ty fru Runebergs tankar och åsikter i särskilda ämnen framgå med klarhet af hennes skrifter. Särskildt hvad kvinnofrågan angår innehade den store skaldens hustru en själfständig, från sin makes och sin tids åskådningssätt ganska afvikande ståndpunkt. Hon hyste höga tankar om kvinnan och hennes bestämmelse, och ehuru, enligt deras utsago, som intimt umgingos i det runebergiska huset, kvinnofrågan där aldrig öppet dryftades eller ens omnämndes, visar månget uttalande i så väl fru Runebergs skrifter som i hennes bref, att hon däröfver tänkt mycket och allvarligt. Se här några af hennes tankar:

Huru ofta, isynnerhet om morgnarna vid min söm, då allt husets folk ännu sofver, eller om aftnarna, när allt redan är tyst, ja, om dagen, då jag med handen vaggar den minsta och de andra barnen

därför ej få stoja allt för högt i rummet invid, huru ofta faller jag ej i drömmar så sköna, att jag glömmar alla ögonblickets små led-samheter och känner mig sedan med styrkta sinnen lifvad och rask att vidtaga mina åligganden — skulle väl dessa stunder varit förlo-rade, tagna bort från den tid jag bort använda för mitt hushåll?

Stundom drifver mig liksom ett inre våld att anteckna mina fantasier, det är som skulle jag känna ett behof att dela dem med någon annan — skulle det väl vara min plikt att dämpa denna håg?

* * *

Jag ser i allt ett sken af poesi, vare sig i grötgrytan, i de lappar jag sätter på barnens kläder, ja i det lägsta och ringaste. Det är ju allt för min mans och mina barns trefnad. Det är som med växten därborta i blomkrukan där hvarje stjälk, ja själfva den svarta mulden och krukan adlas till skönhet genom sitt samband med det hela, sin nödvändighet för blommans fägring. Skulle det vara min plikt såsom husmor att fördrifva detta poetiska skimmer och gräfva ned mig så djupt i mulden, att jag aldrig mera skulle ana till blom-man, som därifrån hämtar sin näring?

* * *

Visst äro diktare, såväl män som kvinnor, ofta opraktiskt folk, hvilket förskaffat skrivande kvinnor så många öknamn. Men hade de skriftställarinnor, som nu blifvit dåliga husmödrar varit födda i ett stånd, där de ej skulle förstått sina poetiska anlag, männe de därför bättre fyllt sina husmoderliga plikter? Eller finnas inga dåliga hus-mödrar bland de icke litterata? Jag tror nästan i proportion fullt ut lika många.

Den med litterära anlag begåfvade kvinnan torde visserligen ofta nog ej äga anlag att bli en utmärkt husmor, naturen delar sällan alla sina gåfvor på ett håll, men att hon bättre förestår sitt hus därigenom att hon dödar de gåfvor naturen gett henne, det kan jag ej tro. Tvärtom torde just bildningen utveckla äfven hos den kvinna, som har mindre anlag därför, det hushållsförstånd hvaraf hon är mäktig.

* * *

Att fru Runeberg själf satte sitt skriftställarskap föga högt och alltid liksom tveksamt ägnade sig däråt, ehuru en obetvinglig håg dref henne att understundom gifva sina tankar och känslor form och gestalt, framgår af många hen-nes uttalanden. Så yttrar hon till samma ofvan citerade förtrogna vän i ett bref, äfven det skrifvet från mannens sjukrum, således under hennes lefnads afton:

Något skall människan, det fullvuxna barnet, ha att leka med. Har man ej annat så leker man främmande och afkläder och påkläder sin docka, ännu sedan man ingen annan docka har än sig själf.

Också jag har denna tid ofta nog lekt med min docka: min penna. Jag är glad när jag det kan. Icke att jag tror mig hafva åstadkommit något af värde, men som sagdt, en hvar vill ha sin docka att leka med. Äfven i detta afseende kan sägas, att människan ej lefver blott af bröd. Men ej är det just gynnsamt för pennans verksamhet att sitta hela dagen och läsa högt, och det vanligast saker, som alls icke lifva själen. Sedan hinner man knappt reda i sitt sinne hvad man vill säga, innan den lediga stunden är förbi, och just när man tycker: så skall det vara, då är skrifstunden slut. När den kanske efter flere dagar återkommer, då är allt glömdt, och man presenterar å papperet litet torkad skåpmat i stället för den anrättning, man tyckt vara helt smaklig och doftande som färsk. Usch, sådana köksliknelser! säger Emelie. Men en hvar tar sina liknelser ur sitt handtverk. Så har och visserligen för det mesta varit förhållandet med allt hvad jag skrifvit, dock med den skillnaden, att vid sömnen eller vaggan, ja vid köksspiseln, kunde mången diktens fjärl fladdra omkring och fångas. Vid uppläsning högt af hvarjehanda böcker kan sådant aldrig ske. Hvarje författare hör man klaga, att de fjärlilar han lyckats fånga på papperet icke äro de skönaste, som kringfladdrat hans fantasi. Hvad skall då förhållandet vara för den, som aldrig tillåtit sig att tänka: »nu, nu vill jag fånga de vackraste i den täta skaran»; utan endast: »ja, nu har jag en ledig stund, hur är det, finnes här i grannskapet någon af fladdrarne, så skall jag fånga honom?». Då råkar man minsann ej få tag i de fagraste. Därför ser du, är det bra mycket mindre frestande att få sända de där fjärlilarna ut i världen. Händer det någon gång, att man är nog förmäten att tro, att någon annan människa äfven kunde ha glädje af att se dem, då frestar man visst, men en så förmäten tro infinner sig numera nästan aldrig, och så få de sofva i »den gråa påsen.»

Jag vet verkligen ej hvarifrån ett uppmuntrande ord skulle kunna komma annat än från dig, som jag i dessa saker pratat med. Icke är det numera att hoppas på att i Runebergs öga se det glada gillande, som förr var min bästa uppmuntran. Ett enda stycke har jag sen han blef sjuk läst för honom, och i den litterära världen är troligen —a—g lika glömd som alla andra små och stora bokstäfver i våra gamla kalendrar.

En annan gång heter det:

Icke har jag haft tid att skrifva på länge, men än mer, jag skulle ej haft håg. Topelius var här nyss. Han uppmanade mig att ge ut mina småbitar »för kvinnans sak, den stora saken, som behöfver alla sina arbetare.»

Hvilken tanke! Mitt lappri skulle därvid göra något till eller ifrån! Gud vare lof som tillåtit mig att se gryningen af en dag häri! Att dagen går upp, därom tviflar jag icke ett ögonblick, om

den än till en början skymmes af moln. Hvad mer om ett eller annat århundrade ännu lägges till de tusenden af år, som fyllts af suckar, hvilka icke ens haft rättighet att ge sig luft, ja, hvilka fallit med själföföbrärelsens hela bitterhet på hjärtan, som trots sig vara brottsliga, då de inom sig ej ens vågat klaga öfver hvad som vore kvinnans bestämmelse, hennes af skaparen bestämda lott: försakelse och lidande.

»Du riktigt hatar karlarna», sade mig någon nyss. »Ja», svarade jag, »det märks bra därpå, att allt hvad jag håller kärast i världen är idel karlar».

Jag har varit en sådan där motsägelsens människa alltid. Själ var jag förlofvad och gift innan jag kunde kallas gammal, och likväl har jag älskat att förfäktat den gamla ogiftas rätt. Själ har jag varit lyckligt gift, och likvisst har jag älskat att uttala de förtryckta hustrurnas klagan. Själ har jag jämförelsevis fått odla mitt förstånd mer än mången ann, och ändå har jag fört talan för att kvinnan må äga rätt till bildning. (Måste dock medge, att i senaste afseende har jag djupt känt och framburit klagan såsom öfver ett våld äfven mot mig själf.) Men se, just därför har jag ock kunnat framträda med en sådan klagan, som varit att förfäktat tusendens sak. Mitt eget lidande skulle jag varit för stolt att frambära. En rättighet som nekas mig, har jag sällan kunnat förmå mig att göra anspråk på, om jag än mången gång kunnat fälla rätt bittra tårar öfver hvad jag ansett mig hafva lidit orätt uti.

Men skulle jag vara nog förmäten, det jag ej är, att tro mitt obetydliga strå kunna bidraga till stacken, skulle jag ändå göra orätt i att frambära det. Den ensamma skadar endast sig själf, hon må, om hon vill, offra sig för sin idé, det är ljuft att så göra. Den gifta kvinnan skall upphöra att vara ett jag, att tänka sig i något såsom en personlighet. Hon får ej ens offra sig för en idé, ty hon får ej äga någon annan idé än att tjäna man och barn. För dem äger hon rätt att offra sig. Gud vare lof, att hon får det, ty det är dock värdt att lefva för, det är ljuft och skönt att lefva för, om än man tycker, att hjärtat kunde ha rum ännu vidare för litet af den yttre världen och icke blott för dessa, i det hela dock blott delar af, eller rättare sagdt, helheter af en själf.

Du märker, Emelie, att jag lider af behofvet att ge mitt inre luft, då jag pratar så här rysligt i ett bref. Ja, jag tror också verkligen, ja, jag vet, att hvad jag lidit så mycket af hela mitt lif varit just en andlig kväfningprocess, uppkommen af tvånget att icke få uttala sig. I få ord sagdt, och på mitt vanligaste språk, d. v. s. köksspråket, uttryckt: det har varit tvångets järnlock, som legat tungt öfver mitt inres sjudande gryta. — — — — —

Den 16 oktober 1869 skrifver hon:

Icke ärnar jag sända något till Esselde för Tidskrift för hemmet. Så väl jag som mina pennbarn hafva föräldrats, icke duga vi mera. Det är kanske något pretentiöst sagdt, men mig förefaller det,

att om någon numera mindes mitt skriftställer, skulle väl någon gång ett ord råka falla därom någonstädes. Hvarför skulle jag numera börja åter uppbyta en redan igenisad väg?

Vi ha nyss läst Fredrika Bremers första »Teckningar ur hvardagslifvet». Också de ha med tiden betydligt bleknat. Nog var det godt, att hon så i all tysthet bestyrde om deras utgifvande. Antag att hon rådfrågat sig, och naturligtvis blifvit tillrådd att gömma till efter sin död, såsom alla kvinnor tillrådas, i så fall hade väl $\frac{3}{4}$ af allt hvad hon skrifvit stannat i bläckhornet och resten, som först under senaste år blifvit tryckt, skulle hafva varit föråldradt, förbleknadt, och att Fredrika Bremer lefvat skulle varit en lika litet viktig sak som att millioner andra kvinnor andeligen genomsofvit sitt lif.

Sannerligen man tecknar kvinnans historia genom att teckna de kvinliga undantagsmänniskornas. Hade jag ägt tid och ledighet till erforderliga studier i saken, skulle det framför allt frestat mig att försöka skriva kvinnans historia.

* * *

Se här till sist tvenne prof på den finska skaldinnans diktning, af hvilka det första, »Varningen», bär en omisskännelig »runebergsk» prägel. I den senare dikten däremot återfinner man helt Fredrika Runebergs karakter.

Varningen.

Ynglingen:

Sköna flicka, hvarför dväljas
 Än uti den dunkla kammarn?
 Smyg dig sakta ut i lunden;
 Alla sofva än i gården.
 Se, re'n solen guldströr viken
 Mellan björkarna där börta,
 Alla fåglar sjunga redan,
 Och hvarenda blomma vaknat.
 Nät kring alla buskar bilda
 Silfverhvita skimmerpärlor,
 Och i klara färger skimra
 Daggjuveler på hvart grässtrå.
 Kom, o skynda ut i lunden,
 Dröj ej där i dunkla kammarn.

Flickan:

Vet du, vore mamma vaken
 Skulle varnande hon säga:
 »Flicka, hör ej hur han lockar,
 Sken blott är allt hvad han bjuder.

Solens glitter, fågelsången
 Räcka blott en flyktig morgon.
 Skira, hvita skimmerpärlor
 Äro en snart flyktad prydnad'
 Döljande blott nät af spindlar.
 Daggjuvelerna blott fläcka
 Regnlikt dina tyngda fallar,
 Eller falla ned som tårar
 Uppå dina blekta kinder.
 Flicka, gå ej ut i lunden,
 Ynglingen blott skimmer bjuder.»
 Vet du, vore mamma vaken,
 Så just skulle hon mig varna;
 Men nu varnar mig här ingen,
 Och så lär jag då väl komma.

Det värsta.

I dunkla skogen jägarn går
 Från morgonen till kväll;
 Men tanken dock den trogna när,
 Som väntar i hans tjäll.
 För henne, ack, med denna tro
 Blir dagen kort till kvällens ro,
 Då jägarn glad sin koja när
 Och blott för henne lefva får.

En sjömans vän beklagar man,
 För tåren på dess kind;
 Re'n glömd är den; nyss sände han
 Sin hälsning med en vind.
 Det märkte hon. Ja, hvart han far
 Han lämnar dock sitt hjärta kvar,
 Och när han kommer hem igen,
 Han lefver endast för sin vän.

Men flicka! ej din kärlek gif
 En vetenskapens vän;
 Hans bok, den är hans bästa lif,
 Han glömmer dig för den.
 Hans yttre bild du äger väl,
 Men borta, borta är hans själ.
 Att alltid se och aldrig ses,
 Se, det är värst af allt som ges.

Med denna lilla dikt, hvori man tycker sig förnimma liksom en hjärtessuck från den store mannens älskande hustru, vilja vi afsluta dessa utkast. Vår afsikt därmed, en afsikt som vi hoppas hafva vunnit, har varit att visa, det Fredrika Runebergs historia är väl värd att skildras. Med glädje erfara vi också, att en hennes landsmaninna, det unga Finlands kanske mest begåfvade kvinliga penna, inom kort kommer att offentliggöra en utförlig lefnadsteckning af skalden Runebergs lifsledsagarinna. I afvaktan därpå hafva vi emellertid med ofvanstående flyktiga teckning äfven velat ägna några ord åt den finska skaldinnans minne.

L. D—n.

En moder

af *Mathilda Roos*.

(Fragment.)

I.

Den tiden då syréträden blommade, och fåglarne sjöngo öfverljudd i björkhagen bredvid trädgården och luften var fylld af vårens smekande vällukter, brukade Hedvig och hennes dotter, Jane, vara som ifrigast upptagna att sätta bönor och ärter, så spenat och blomfrö i trädgårdssängarne. Men i år hade Hedvig öfverlämnat en del af detta bestyr åt trädgårdsdrängen, ty hon själf var sysselsatt med att omtapetsera och möblera ett af gästrummen. Hon väntade nämligen någon af de närmaste dagarne en gäst, som hon icke sett på tio år, en gäst, som hon visste hade en mycket kritisk blick och som hon önskade skulle trifvas i hennes hem och finna det smakfullt ordnad.

Det var hennes kusin och barndomsvän, Gerhard, eller Gert, som han kallades i familjen, en framstående artist, som, nyss hemkommen från en flerårig vistelse utomlands, anhållit att på genomresan till hufvudstaden få tillbringa några dagar på Granskog, den lilla ägen- dom där Hedvig bodde alltsedan hon för fyra år tillbaka blef enka.

Hedvig tvekade först om hvad hon borde svara på denna an-

hållan. Det hade en gång varit ett ömmare förhållande mellan henne och Gerhard, ett förhållande som de begge skyllde hvarandra för att ha brutit, och det var ej utan att tanken på ett återseende kom de gamla minnena att röra sig i djupet af hennes själ. Men hon kunde inte hitta på en förevändning att neka honom komma; hans bref hade varit så lugnt, så kamratligt, att det var tydligt att å hans sida till och med minnet af det förflutna var slut; icke kunde då hon gifva ett afböjande svar och därigenom erkänna sig vara svagare? Dessutom, om än de forna drömmarna skulle vakna till lif, kände hon sig äga kraft att *aldrig* visa honom det, att, som så många gånger förr under sitt förflutna lif, besegra sig själf. Hon svarade således, lika vänligt och kamratligt, att han vore välkommen om han, den bortskämde artisen, kunde trifvas i hennes enkla hem.

Men då hon beslutat att emottaga honom, ville hon också att han skulle finna sig väl hos henne, att han skulle se, att den unga flicka, som han en gång omgifvit med ett så poetiskt skimmer, icke alldeles drunknat i prosa och landthushåll.

Därför höll hon nu på att med egen hand omtapetsera det rum han skulle bebo, och som i likhet med de andra gästrummen, hvilka hon ej haft råd att ordna, var mycket förfallet. Hon hade redan satt upp nya tapeter och var nu sysselsatt med att draperera gardiner för fönstren. Bredvid stod hennes tolf-åriga dotter Jane och räckte henne spikar och knappnålar. Det var ett blekt, spensligt barn med ett fint ansikte, som omgafs af yfvigt, ljust hår, och ett par mörkblå, djupt liggande ögon, hvilkas brådmoget tänkande blick alltid kom den som träffades därpå att undra, hvad som gömde sig i den lilla barnasjälen. Jane var sin moders enda barn, men hon och Hedvig voro mera som två älskande systrar mot hvarandra än som mor och dotter. Hedvig hade varit mycket olycklig i sitt äktenskap; mannen, som var många år äldre och dessutom sjuklig och kinkig, hade i det närmaste ruinerat henne, och alla de pröfningar hon härigenom fått genomgå hjälpte henne den lilla flickan trofast att bära. Den svartsjuka, lidelsefulla kärlek, hvarmed hon älskade modern, hade kommit henne att känna dennas sorger med en styrka, hvaraf annars barn icke äro mäktiga, och under detta samlif med modern, hvars innerligaste förtrogna hon mer och mer blef, utvecklades hennes känslolif på ett för ett barn onaturligt sätt, och hade ej det friska lifvet i naturen stärkt hennes kropp, skulle hon troligen för länge sedan dukat under för de många våldsamma själsrörelser, hon under sin barndom måst genomgå.

I dag hade hennes lilla ansikte ett mycket allvarligt uttryck; de fina ögonbrynen voro rynkade, och ögonen sågo mörka och misslynta ut.

»Hur ser han ut, mamma?» frågade hon plötsligen helt oförberedt, sedan hon räckt modern en knappål.

»Han, hvilken han?» svarade modern småleende och vände sig om.

»Han . . . som kommer hit», svarade Jane så trögt som om hvarje ord varit påkostande att utsäga.

»Jaså? Ja, det kunde jag verkligen inte förstå. Jag trodde att du menade kattungen, som Lars Persson nyss bar hit.

»Nej, jag menade *honom*, hur ser han ut?» envisades Jane.

»Det får du se. Han är lik mig», tillade hon småleende. »I vår ungdom fingo vi alltid höra att vi voro så lika som syskon.»

Jane rodnade och hennes ögon blixtrade till.

»Han är *inte* lik mamma!» utropade hon häftigt.

»Och hvarför inte det då?»

»Nej, för han *är* det inte! . . . Jag kan inte med honom», tillade hon hastigt i hviskande röst och sänkte ögonen.

»Fy, Jane», svarade modern och gaf den lilla flickan en missnöjd blick, »du vet hur orätt det är att tänka och tala på det sättet om människor.»

»Är det då nödvändigt, att man älskar alla människor lika?» fortfor Jane med samma hviskande röst och utan att se upp.

»Nej, det är det icke, men om du vill att Gud skall älska dig, är det nödvändigt att du inte hatar eller tänker illa om någon af dina medmänniskor, det vet du så väl.»

Jane svarade ej genast. Hennes lilla bröst gick häftigt upp och ned, och underläppen darrade.

»Förlåt mig, mamma lilla», sade hon, och ett vekt älskligt uttryck spred sig öfver hennes nyss så missnöjda ansikte, »jag skall försöka att inte tycka illa om någon, var bara inte ledsen på mig.»

Hedvig drog en lätt suck, böjde sig ned och kysste den lilla flickan på pannan. Därefter talade de ej vidare om saken, utan fortsatte ifrigt arbetet med rummets ordnande.

Icke heller under de följande dagarna vidrörde de annat än flyktigt ämnet om Gerhard och hans ankomst. Men aftonen innan han skulle komma såg Hedvig hur Jane tog sina begge älsklingsdockor, Rosa och Mathilda, som annars alltid brukade ha sitt tillhåll i hvardagsrummet, lade ned dem i en vagn och körde in dem i garderoben.

»Hvarför sätter du undan dockorna?» frågade modern, »du vet ju att du alltid får lof att ha dem därute.»

Jane rodnade.

»För Mathilda har ondt i bröstet», svarade hon och undvek moderns blick.

»Nu narras du, Jane», sade modern allvarligt, »du vet mycket väl att Mathilda *inte* har ondt i bröstet.»

»Jo», svarade Jane och försökte se oskyldig ut, »jag tänker just nu ge henne en terpentinduk.»

Modern tog Janes begge händer mellan sina och tvang henne att se upp. Den lilla flickans ögonlock skälfdes och blicken skyggade, liksom kunde hon ej möta moderns kärleksfulla genomträngande ögon.

»Säg mig, hvarför flyttar du undan dina dockor, som du alltid annars vill ha härute?»

»Mamma, älskade mamma, förlåt mig!» utropade den lilla flickan plötsligt och slog armarna kring moderns hals, »jag narrades... Mathilda har inte ondt i bröstet... men jag kan inte uthärda... jag menar att... det är så förfärligt att tänka... då *han* får se att hennes näsa är krossad och ena armen af, så kanske han skrattar åt henne... och jag kan inte uthärda det... jag *kan* inte uthärda...»

Hon snyftade så att hela hennes lilla kropp skakade, under det hon, alltjämt tryckt intill moderns bröst, upprepade sina försäkringar att hon ej kunde »uthärda».

Hedvig kände sig mycket illa till mods. Det var icke Mathildas näsa denna sorg gällde; dessa snyftningar kommo ur det lidelsefulla själsdjup, som den lilla flickan ej själf förstod. Det var aningen om en stundande olycka, en kommande oro, som brände det känsliga, nervösa barnet, alldeles som en fågel känner sig sjuk och ängslig innan ovädret utbryter.

Med kärleksfull ifver smekte och tröstade modern den lilla flickan, försäkrade henne, att ingen, allraminst Gerhard, som var så god och snäll, skulle göra narr af en stackars docka, därför att hon inte hade någon näsa, och först då den lilla flickans tårar upphört att rinna, sköt hon henne sakta ifrån sig och återgick till sina bestyr. Men hennes hjärta var beklämdt, och hon önskade innerligt att hon gifvit Gerhard ett nekande svar. Nu kom emellertid denna önskan för sent, Gerhard skulle anlända redan följande morgon, således återstod det henne ingenting annat än att bedja Gud om hjälp i de svårigheter, som måhända skulle komma, och som hon själf frammanat.

* * *

Morgonen därpå vid niotiden stodo Hedvig och Jane i sina ljusa vårklädningar ute på förstugubron för att mottaga den väntade gästen. Hedvig var mycket upprörd, men hon ville ej visa Jane hvad hon kände, utan pratade och skämtade som vanligt. Det enda hon ej kunde dölja var att kinderna voro alldeles bleka och händerna iskalla.

»Fryser mamma?» frågade Jane och såg på modern med en forskande blick, »vi stå ju midt i solhettan.»

»Nej, jag fryser inte», svarade modern kort, »det är bara litet friskt i vårsvalkan. Men se där, nu kommer han ju.»

Hon tog upp sin näsduk och viftade ifrigt, hvilket genast besvarades från vagnen, som nu svängde upp på gården och stannade framför trappan. En herre i elegant resdräkt hoppade ur och sprang hastigt uppför trappan.

»Välkommen, hjärtligt välkommen!» ropade Hedvig och skyndade emot honom, »det var mycket vänligt af dig att komma och hälsa på mig.»

Gerhard kysste ridderligt sin kusins hand, tackade med ett småleende för välkomsthälsningen och vände sig därefter mot Jane, som neg och sträckte fram handen.

»Är det din dotter!» utbrast han och fattade Janes små styfva fingrar, »redan stora damen. Jag hoppas emellertid min lilla nåd tillåter en gammal farbror?»

Han böjde sig ned och kysste flyktigt den lilla flickans panna utan att märka hur fientligt och forskande de mörka ögonen spändes i honom.

»O, dessa förskräckliga barn!» utropade han därefter med en komisk grimas, »jag var också i Skåne på besök hos några vänner, som jag ej träffat på ett decennium, och hvart jag kom såg jag upp-vuxna ungdomar, som med sina långa figurer obarmhärtigt påminde mig om hur gammal jag blifvit.»

Han kastade en skälmaktig blick på Hedvig och skrattade, ett lågt, hjärtligt skratt, behagligt och välljudande liksom hans stämma.

De gingo nu under fortsatt samtal in i förstugan. Hedvig kunde ej frigöra sig från en lätt förlägenhet; färgen kom och gick på hennes kinder, och rösten hade en nervös, orolig klang. Men Gerhard föreföll desto mera obesvärad; det var som om de aldrig varit skilda åt, så gladt och förtroligt uppträdde han ifrån första ögonblicket. Sedan han tagit af sig ytterkläderna och kastat en hastig blick öfver utsikten från salongsfönstren, hvares skönhet genast fängs-

lade hans konstnärsöga, visade Hedvig honom upp på hans rum, där han gjorde en mycket omständlig toalett efter nattresan, så att Hedvig fick vänta i nära en timme innan han kom ner till frukosten.

Han tycktes vara vid ett strålande lynne, åt med en barnsligt glupsk aptit, som han själf karrikerade, så att till och med Jane började skratta, och pratade under tiden om både gammalt och nytt. Men han icke endast pratade själf; han hade nämligen den hos tal-föra personer ovanliga ägenskapen att vara intresserad af hvad andra säga, och så snart Hedvig yttrade någonting mötte hon alltid en så uppmärksamt lyssnande blick i hans ögon, att all hennes förlägenhet inom några ögonblick var borta. Hur väl hon kände igen detta sedan forna dagar! Det hade aldrig funnits någon människa, man eller kvinna, i hvars sällskap hon känt sig så väl till mods, som hon kände sig då hon var tillsammans med honom. Det var icke blott *det*, att han talade lifligt och själfvullt, att han hade ett behagligt sätt, på en gång ridderligt och litet skälmaktigt retsamt, men liksom en del personer äga en besynnerlig förmåga att narra en att säga plattheter, att bli tafatt och otymplig, så hade han en motsatt förmåga att i sitt sällskap göra människor behagliga, att försätta dem i en harmonisk sinnesstämning. Hon kände hur hon så småningom kom under in-flytande af denna trollkraft, hur hans närhet gjorde hennes uppträdande lugnt och säkert, uppeggade henne att gifva de själfvullaste eller kvickaste svar hon kunde gifva, kom henne att känna ett obe-skrifligt välbehag både till kropp och själ.

Det blef en mycket angenäm dag. Efter frukosten promenerade de en stund i det vackra vädret, gingo genom trädgården bort till björkhagen, som nu stod i sin vackraste vårskrud med de friska, ljus-gröna löfven och de hvita stammarna. Jane följde dem hela tiden, och så snart Hedvig och Gerhard kommo att gå bredvid hvarandra förstod den lilla flickan alltid att, smidigt och tyst som en kattunge, tränga sig emellan och skilja dem åt. Gerhard märkte ingenting, han var lika vänlig mot Jane som mot Hedvig, plockade blommor och skämtade med henne; den underliga skygghet hon visade honom, skref han uteslutande på barnslig blyghet.

Då de ätit middag slogo de sig ned på verandan, där vestersolen gjorde luften varm som på sommaren, och drucko kaffe där. Sedan gick Hedvig efter sin sykorg och tog fram ett handarbete.

Gerhard, som rökte en cigarett, den enda han brukade röka på dagen, satt tillbakalutad i en hvilstol och följde tyst och med half-slutna ögon hennes rörelser.

»Du tycker jag blifvit mycket gammal, inte sannt?» sade Hedvig leende, då hon kände hur envist Gerhard fixerade henne.

»Nej, tvärtom. Jag satt just och förvånade mig öfver hur det är möjligt, att en människa förändras så litet på tio år. Det personliga, det individuella, själen i dragen, det där som för oss konstnärer är ett *conditio sine qua non* att träffa, om vi vilja åstadkomma ett konstverk, det är orubbligt det samma hos dig, du ser ut som en människa, som inte lidit skeppsbrott på en enda illusion. Men det kan ju hända, att detaljerna i ditt utseende äro litet rubbade; det är ju möjligt, att du har en och annan liten rynka, som jag inte kan se.»

»Ja, det är nog mycket troligt», svarade hon med en flyktig rodnad», det är till och med troligt, att jag har rynkor som du *kan* se. År, sådana som jag genomlevat, gå intè förbi utan att lämna spår efter sig. Men *det* har du rätt i, att några illusioner ha inte ramlat för mig, ty jag har aldrig haft några. Jag hade blott *tro*, en fast, orubblig tro på att det var en innerlig djup kärlek, som styrde vårt lif, äfven då det såg som mörkast ut, och den tron har jag, Gud vare tack, oförändrad kvar. Det är kanske den, som ger ett drag af ungdom åt mitt ansikte, som jag försäkrar dig annars verkligen är gammalt.»

Han svarade ej; han smålog blott, böjde sig framåt och fortfor att fixera henne med en blick, som tycktes vilja säga någonting, åt hvilket han för ögonblicket ej kunde finna ord.

I det samma kom Jane från trädgården upp på verandan. Hon hade förklädet fullt af ängsblommor och hon satte sig ned på bänken bredvid modern, så nära hon kunde komma, och började binda små buketter.

Gerhard reste sig hastigt upp och drog en lätt suck, liksom hade han blifvit störd i en angenäm stämning. För första gången sedan han kom hit gaf han närmare akt på Jane. »Ett egendomligt barn», tänkte han, »hvilken energi i det där bleka, späda ansiktet. Hon är vacker... ett förtjusande hår... men... det är på samma gång någonting, jag vet icke hvad... någonting, som stöter tillbaka. Jag skulle inte vilja vara hennes mor eller...»

En obehaglig stickande känsla afbröt hans tankegång; men han skakade genast bort den och började ånyo samtala.

Så småningom kommo de in på mera allmänna ämnen; han berättade om sin vistelse utomlands, om sina resor och konststudier. Hedvig var nu nästan uteslutande åhörarinna; då och då gjorde hon en anmärkning, inflickade ett beundrande eller förvånadt utrop, men

dessemellan satt hon tyst, med arbetet nedsjunket i knäet — lyssnande, kanske mest på ljudet af hans stämma — och gjorde under tiden sina iakttagelser öfver honom.

Hur lik äfven han var sig, hur lätt tidens tand berört det vackra, fina ansiktet, om än också *hans* hy fått en och annan rynka, håret grånat, och uttrycket i ögonen, som förr gnistrade af lif och ungdomslust, hade blifvit djupare och allvarligare! Hur väl hon kände igen honom i allt, åsikter, uppfattning, lifsåskådning! Om någon räddat sina illusioner från skeppsbrott, så var det i sanning han! Det var samma öfversvall af romantik, som en gång kommit hennes hjärta att klappa för det sköna i lifvet; det var samma naivetet, som i förening med hans världsvana och säkra uppträdande gaf en så egendomligt sympatisk prägel åt hela hans personlighet. Han hade i sin karakter detta starkt utpräglade drag af barnlighet, som är egendomligt för konstnärsnaturer; han var blixtnabb i att tro på hvad han hörde och såg, så snart det gjorde intryck på hans fantasi. Hans omdömen voro gnistrande kvicka, poetiska, men aldrig psykologiskt skarpsinniga; det sköna och det goda väckte hos honom en lika obegränsad hänförelse, som det fula väckte afsmak; liksom ett barn såg han ingen jämkning, inga förmedlande sidor.

Och detta karaktärsdrag återfann hon nu hos den 40 åriga mannen likadana som hos den 20-åriga ynglingen. Den riktning hans lefnadsförhållanden tagit hade också varit ägnad att utveckla det — han hade blifvit bortskämd af lifvet, människorna hade beundrat såväl honom som hans konst, de hade kelat med hans egenheter, hvilka de funno lika intagande som hans yttre person. Han var också mycket begåfvad och hade vunnit stort erkännande, fastän han aldrig sluttit sig till något parti eller någon modern konstnärsskola, utan alltid lefvat isolerad, dels i Rom, dels i München. Däremot hade han förläskat sig i de gamla mästarnes taflor; renässansens poesi, så öfverensstämmande med det barnsliga, impulsiva i hans natur, hade snärjt honom i en trollkrets, och hela hans lifsåskådning, den religiösa och moraliska såväl som den estetiska, var bunden däri.

Hedvig förstod nu detta, som hon förr blott *kämnt*, men hon tju-sades därför icke mindre däraf. Hennes reflekterande natur, lika mäktig af hänförelse som hans, men inåtvänd och kritisk, till följd af alla de profningar och själsstrider hon måst genomgå, njöt af beröringen med denna omedelbarhet, som af de flydda åren icke bar något annat spår än ett litet stänk af veimod.

Det dröjde ej länge, innan de voro så inne i gamla förhållan-

den som om de tio år, under hvilka de lefvat åtskilda, varit lika många dagar i stället. Liksom förr kommo de in i oändliga diskussioner öfver alla tänkbara ämnen — religion, moral, konst, litteratur; liksom förr voro deras sammandrabbningar skarpa, ja, till och med skarpare än förr genom den större erfarenhet de kunde sätta emot hvarandra, och liksom förr anklagade de hvarandra, både högt och i tankarna, för orubblig envishet, en anklagelse hvartill de nog begge två voro berättigade.

De hade olika åsikter om nästan allting. Han var helt och hållet främmande för nutiden, följde ej med dess andliga rörelser, läste ej den senaste litteraturen, ja, affekterade att icke ens känna namnet på en del ryktbara författare af den nya skolan. Hon däremot var en nutidskvinna, som följde med på alla områden, och som läste, om ej det mesta, så dock det bästa, som kom ut. Hans okunnighet harmade henne, så mycket mera som hon märkte, att han nästan skröt därmed, och hon föresatte sig att »uppfostr» honom. Hon började således med att gifva honom en bok af en framstående modern författare, som hon själf tyckte mycket om, och som hon nu ville att äfven han skulle beundra. Han prutade emot, men det hjälpte ej; han måste taga boken och lofva att för hennes skull läsa den.

Detta uppfostningsförsök aflopp emellertid mycket olyckligt. Redan morgonen därpå lämnade han tillbaka boken med en ironisk försäkran, att den öfverträffade hans djärfvaste förväntningar på dumheter och osmakligheter. Och så kom det en hel skur af kvicka anmärkningar, af karrikeringar öfver vissa situationer i berättelsen, så roliga, att Hedvig, trots sina bemödanden att se missnöjd ut, ej kunde låta bli att skratta. Och det var förgäfvos hon sökte göra invändningar, det var förgäfvos hon påpekade författarens mening, grundtanken i boken, han hade orubbligt fastnat på en del osköna detaljer, och allt hvad hon sade besvarade han blott med en skakning på hufvudet och ett föraktfullt: »hjälp inte, sådana der skildringar äro vedervärdiga och jag känner mig lycklig öfver att jag inte förstår det djupsinniga i dem».

»Du är som ett stort barn», svarade Hedvig, till hälften skämtande, till hälften förtretad, »ett barn som bara slår och sparkar mot hvad det ej tycker om, utan att vilja taga reson.»

»Ja», svarade han och lade sin hand på den omtalade boken, »om det är att vara barn att ej förstå den här, så hoppas jag alltid få förblifva det. Så länge jag lefver skall jag 'sparka och slå', som

du säger, åt det stygga och osköna. Hvad skola vi göra med det i konsten, det är det stora, det sköna vi människor längta efter.»

»Men lifvet är icke alltid skönt...»

»Nej, tyvärr, men det är ett sorgligt faktum, som vi ej kunna förändra, men jag kan inte se någon orsak hvarför vi skola upprepa det i konsten? Tvärtom, hvad lifvet nekar oss det skola vi söka just i idéernas värld; det är diktens och konstens uppgift att skänka oss det.»

»På så sätt får du icke sanning i konsten», invände Hedvig »den skönhet du söker blir en dimbild, på hvars verklighet du ej kan tro.»

»Och hvem har sagt att det är sanning vi söka?» utbrast Gerhard häftigt. »Det är en löjlighet att tala om sanning i konsten; lifvet är så oändligt rikt, så kompliceradt, att ingen konstnär någonsin kunnat eller skall kunna taga med alla drag, äfven i den enklaste bild han tecknar. Konsten eller dikten är egentligen bara ett idealiserande, ett intuitivt utväljande af de drag, som ge det möjligast bästa uttryck åt den idé som besjalar min konstnärsande. Det är inte sanning och verkligheter vi människor behöfva, ty det ha vi nog af i lifvet — det är just det vi inte finna i lifvet, idealerna, som höja, rena, stärka oss, vi vilja ha! Och tro du mig, allt det här moderna pratet om realism och om det fulas och vederstyggligas berättigande skall försvinna, som tillfälliga strömningar försvinna; konstnärer och diktare skola återfå sitt förnuft, lämna de patologiska funderingarna åt herrar läkare och själfva återvända till skönheten, som de nu i sitt blinda hat nästan vilja jaga bort ur diktens och konstens värld.»

Så snart Gerhard tystnat, ja till och med litet förr, började Hedvig med sina motskäl, och så voro de på nytt inne i en af dessa långa debatter, som roade dem begge lika mycket och som alltid slutade utan att någon af dem gjorde den minsta rubbning i sina åsikter. Men huru lifliga och envisa de begge voro, fanns det likväl aldrig någon bitterhet i deras meningsutbyten; under de skilda åsikter, hvilka ständigt bröto sig mot hvarandra, låg, likt djupets stillhet under vågornas fradgande skum, den varma känslighet som utmärkte dem begge, den innerliga sympati, som de ömsesidigt allt sedan barn-
domen ingifvit hvarandra.

* * *

Så förlföto några dagar; Hedvig var i en lycklig och upprörd sinnesstämning. Hon kände sig ung på nytt, och med denna känsla förenade sig en sorglöshet, som annars var främmande för hennes karakter och lynne. Hon blundade för framtiden och lät sig bortföras af dessa stämningar af förtrolighet och vänskap, som väckte hela det förflutna till lif, och hvars tjusning ännu mera ökades af den härliga våren, af promenaderna i skogen, af de ljusa kvällarne, som de tillbragte i bersån eller på verandan. Det var endast tanken på Jane, som ibland oroade henne, men äfven denna oro sköt hon ifrån sig; hon ville ej ens för sig själf erkänna att den lilla flickans sätt och utseende vittnade om ett öfverretadt nervöst tillstånd, än mindre ville hon medgifva att hennes barn icke som förr var hennes första och sista tanke, ja, att det till och med fanns ögonblick, då Janes efterhängsna kärlek föreföll henne besvärlig.

Hvad Gerhard beträffar skulle han varit fullkomligt lycklig om blott Jane icke funnits. Men det lilla bleka ansiktet med de djupa, forskande ögonen, som han i början knappast lagt märke till, hade så småningom uppväckt en öfvervinnelig antipati hos honom. Då Jane kom och satte sig bredvid modern och makade sig så nära hon möjligen kunde, eller ännu mera då hon på promenaderna trängde sig emellan honom och Hedvig kände han en motvilja, som han knappast förmådde dölja. Han tyckte sig aldrig ha sett ett så lillgammalt, osympatiskt barn.

»Hvad Jane är för ett underligt barn», sade han en gång till Hedvig, »hon leker inte som andra. Men är det nyttigt för henne att sitta så här och lyssna på hvad stort folk säger, skulle det inte vara bättre för henne, att någon gång vara tillsammans med jämnåriga?»

Men han såg att Hedvig icke tyckte om hans fråga, och han vågade ej mera vidröra detta ämne.

»Jane har alltid varit mest tillsammans med mig», svarade hon kort, »vi äro mera som systrar än mor och dotter, min lilla, trofasta flicka, hon delar alla mina sorger och vi skulle ej kunna lefva utan hvarandra. Hon är det käraste, det bästa jag äger, utan henne kunde jag ej burit lifvet!»

Hon sade detta med en öfverdrifvet häftig ton, liksom hade hon försvarat sig mot någon. Han svarade henne ej, och de återkommo ej mera till ämnet.

Däremot försökte han med den mest tålmodiga påpasslighet att begagna hvarje tillfälle, som yppade sig, att få vara på tu man hand

med Hedvig. Jane brukade om morgonen gå ner i ladugården, och då försummade han icke, äfven om Hedvig än var aldrig så sysselsatt med hushållsbestyr, att genast uppsöka henne, och det dröjde icke många minuter, förrän han genom trollkraften i sin person och sitt samtal lyckats draga Hedvig bort ifrån det hon hade för händer.

Men så snart Jane kom underfund med, att hennes mamma icke som vanligt om morgnarna gick och stökade ute i köket, utan satt och pratade med »honom», upphörde hon med sina besök i ladugården och kom i stället och slog sig ned på verandan.

Men då blef Hedvig otålig.

»Jane, min flicka, hvarför sitter du här och hänger?» frågade hon missnöjd, »hvarför är du icke som vanligt nere i ladugården och hjälper Maja?»

Jane sköt ut sin underläpp och dinglade med benen.

»Hvarför är mamma inte ute i köket och bakar?» mumlade hon på en gång djärft och skyggt.

Gerhard sammanpressade läpparne och knöt sin ena hand. »Du lilla slyna», tänkte han, »hvad det skulle vara för en vållust att få nypa dig i örat!»

Hedvig sade ingenting. Hon såg blott på Jane med en sorgsen, genomträngande blick, som kufvade den lilla flickan mera än de skarpaste förebråelser. Hennes ögonlock började skälfva, och blicken, som först trotsigt sett in i moderns, gled åt sidan, under det hon makade sig ned från bänken och med dröjande steg begaf sig till ladugården.

Men de följande morgnarna kom Hedvig, trots Gerhards alla försök att locka henne, icke ut på verandan.

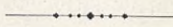
Så gjorde han ett förslag att måla Hedvigs porträtt, för att härigenom få henne för sig. Hedvig blef mycket intresserad, och de började genast sittningen. Första seansen fingo de vara ensamma, men redan följande gång kom Jane och knackade på, och fastän Hedvig såg hur Gerhard mörknade, släppte hon in den lilla flickan, som under hela tiden satt i en vrå och stirrade på modern och Gerhard med sina underliga, misstänksamma ögon.

Det blef nu under några dagar en häftig kamp om dessa seancer; Gerhard förklarade, att om Jane vore inne kunde han ej måla, och Hedvig lofvade honom att under dessa timmar sysselsätta Jane med annat. Men hon höll ej sitt löfte; då Jane, ibland mot slutet, ibland till och med i början af sittningen, gång på gång kom och tittade i dörren och ville tala vid modern, nändes denna ej visa bort

henne, så mycket mera som den lilla flickan på sista tiden varit mer än vanligt nervös och känslig. Hon hade flere aftnar haft verkliga paroxysmer, under hvilka hon snyftande kastat sig till moderns bröst och med hviskande stämma klagade öfver att denna ej mera höll af henne.

Men då Gerhard ej fick vara ensam med Hedvig, tröttnade han på målningen; efter fyra seancer slutade han upp och förstörde utkastet som, enligt hans försäkran, var alldeles misslyckadt.

(Slutet i nästa nummer.)

En fråga om pensionsrätt.

Den »pensionsrättsfråga», för hvilken vi här nedan gå att redogöra och som nyligen behandlats af fullmäktige för kongl. telegrafverkets pensionsinrättning, synes oss väl värd att beakta i en tidskrift af Dagnys natur, emedan den kastar ett klart ljus öfver den i mer än ett afseende skefva ställning som kvinnor, anställda i statens tjänst, än i dag innehafva.

Sakförhållandet är i få ord följande. Af en kvinlig telegrafist hade till fullmäktige inlämnats en motion om ändring af 13 § i pensionsinrättningens stadgar gående ut därpå, *att kvinna anställd i telegrafverkets tjänst, som i följd af äktenskaps ingående afskedas från sin befattning måtte återfå sina hos verkets pensionsinrättning insatta medel eller ock tillåtas att såsom delägare i inrättningen kvarstå.* Förslaget blef emellertid af direktionen för pensionsinrättningen afstyrkt samt af fullmäktige sedermera förkastadt.

Enär dels själfva motionen och dels det, som mot direktionens utlåtande af motionären anförts, på ett särdeles klart och öfvertygande sätt framställer såväl själfva ärendet som det berättigade i motionärens anspråk, tveka vi ej att här i sammandrag efter de i telegrafverket tillgängliga handlingarna återgifva frågan.

* * *

Genom cirkulär till samtliga telegrafstationer den 14 februari 1867, således för mera än 25 år tillbaka, anför motionären, hade kongl.

telegrafstyrelsen förklarar, att kvinna, sedan hon ingått äktenskap, därigenom i allmänhet skulle anses hafva frånträdt sin anställning vid telegrafverket, och såsom skäl därtill särskildt anført, att kvinlig telegrafist genom giftermål *bör anses hafva vunnit den utkomst, som med hennes inträde vid telegrafverket väl egentligen varit åsyftad.*

Hvilken slutsats drager man af detta yttrande? fortsätter motiönären. Svårligen någon annan än den, att anställandet vid telegrafverket af kvinnor icke borde betraktas annorlunda än såsom ett barmhärtighetsverk, hvilket verkets styrelse visserligen hade funnit sig böra utöfva gent emot en del arbetssökande unga kvinnor, men hvars upphörande borde anses falla af sig själfvt så snart dessa kvinnor vunnit sin utkomst, för så vidt nämligen detta skett *genom ingående af giftermål*, ty intet annat sätt för vinnande af bärgning, såsom t. ex. genom arf, anföres såsom anledning till skiljande från befattning hos telegrafverket.

För 25 år sedan torde möjligen ett sådant betraktelsesätt hafva varit öfverensstämmande med en mera allmän mening rörande kvinlig verksamhet, men näppeligen kan det vara hållbart i vår tid, då kvinnan fått tillträde till och med erkänd framgång verkar inom ett stort antal af de arbetsområden, hvilka fordom voro mannen uteslutande förbehållna. Åt denna den nyare tidens åskådning beträffande fördelningen af samhällsarbetet mellan män och kvinnor kan man väl äfven anse att kongl. telegrafverket har skattat; ja det bör ej anses för djärft att påstå, att anställandet i telegrafverkets tjänst af kvinnor, hvilkas aflöningsanspråk fortfarande äro vida lägre än männens, icke är mindre förmånligt för verket än för kvinnan.

Såsom ytterligare skäl för afskedande af kvinlig telegrafist vid hennes inträde i äktenskap anföres i nyss åberopade cirkulär, att kvinna vid giftermål kommer »under mannens målsmanskap», hvilket, likasom »öfriga härvid förekommande omständigheter» borde anses utgöra anledning till hennes skiljande från tjänsten. Obligatoriskt afskedstagande sättes emellertid ej i fråga, då en kvinlig telegrafist ingår äktenskap med telegraftjänsteman, oaktadt hon naturligtvis äfven då kommer under »mannens målsmanskap», och med »öfriga förekommande omständigheter» torde ej kunna menas andra än sådana, af hvilka kvinna är lika beroende, vare sig hon är gift med telegraftjänsteman eller med man i annat lefnadskall.

Om emellertid kvinnas afskedande ur telegrafverkets tjänst i följd af giftermål redan i och för sig icke är med billighet förenligt, bör det ännu mindre kunna försvaras att hon, jämte det hon göres för-

lustig en befattning som hon oförvitligt skött, äfven afhändes icke allenast rätten att fortfarande tillhöra verkets pensionskassa utan äfven sina för erhållande af pension gjorda inbetalningar.

Motionären påvisar därefter att icke allenast billighetsskäl tala för undanrödjande af de anförda missförhållandena, utan äfven att själfva ordalydelsen hos reglementet för telegrafverkets pensionsinrättning *icke* lämnar stöd för det här ifrågakvarande förfaringssättet. Enligt det återopade reglementet är det nämligen endast under tvenne angifna förutsättningar, som de i pensionsinrättningen gjorda insatserna gå helt och hållet förlorade. Antingen skall delägare före pensionsåldern *taga afsked* från telegrafverkets tjänst *eller ock skall han på annat sätt hafva förlorat sin pensionsrätt*. Med den första förutsättningen, menar motionären, kan icke rimligtvis afses annat än ett *frivilligt* afskedstagande och med den andra, att delägare förverkat sin rätt att åtnjuta pension i följd af någon af de orsaker som uppräknas i § 12 af reglementet eller »brott mot allmän lag, förlust af medborgerligt förtroende eller svårare tjänstefel». Då kvinna genom äktenskaps ingående ej gärna kan anses hafva förverkat sin rätt till följd af här återopade anledningar, bör hon därför äfven förklaras berättigad åtnjuta den förmån, hvarom reglementets 13:de § talar, nämligen »att vid afgäendet återfå sina till pensionsinrättningen erlagda afgifter jämte ränta», eller ock att »mot fortsatta inbetalningar intill full pensionsålder kvarstå i pensionsinrättningen».

* * *

På sätt vi redan nämnt fann direktionen för telegrafverkets pensionsinrättning ej skäl att tillstyrka motionen.

Då man af motionärens bemötande af direktionens utförligt affattade afstyrkande får en tillräckligt tydlig uppfattning af afstyrkandets innebörd, meddela vi här detta bemötande, som är af följande lydelse:

»Till en början bör jag förklara att en jämförelse, sådan som den, hvilken direktionen anställt mellan en pensionsinrättning för ett statens ämbetsverk å ena sidan och mer eller mindre enskilda spar-kassor eller lifränteanstalter å den andra, aldrig varit af mig åsyftad. Jag inser fullt väl skillnaden emellan de rättigheter, som uppstå på grund af ett *afförsaftal* och sådana som uppstå genom inträdandet i en af staten subventionerad pensionsinrättning, hvars delägares rättigheter grunda sig icke allenast därpå, att de för framtida behof af-sätta en del af sina *löneinkomster*, utan jämväl därpå, att de offra sina *arbetskrafter* åt det verk de tillhöra.

Jag vill således gärna medgifva att den, som frivilligt afstår ifrån att vidare ägna sin arbetskraft åt ett ämbetsverk eller genom ovärdigt beteende gör sig oförtjänt af att där vidare vara anställd, därigenom äfven förverkar sina rättigheter i fråga om verkets pensionsinrättning. Men afskedandet från telegrafverkets tjänst af kvinna som inträder i äktenskap kan icke hänföras till något af ofvannämnda båda fall. Det ligger tydligtvis icke — eller behöfver åtminstone icke alltid ligga — i sakens egen natur, att giftermål bör föranleda hennes tillbakaträdande från tjänstebefattning, till hvars skötande på tillbörligt sätt hon fortfarande besitter insikt och krafter. Då borde det ej heller vara kvinna medgifvet att fortfarande tillhöra verket om giftermål ingås med telegraftjänsteman.

Ej heller torde det kunna påstås, att hon genom giftermål, hvilket annars i allmänhet anses såsom en berömvärd handling, gör sig *ovärdig* att i verkets tjänst vidare nyttjas. Hennes afgång kan således på ingen grund kallas »frivillig», ty jag betraktar det nästan som en lek med ord, då direktionen säger, att det »påtagligen» är »beroende af hennes fria val, att hon genom giftermål går i mistning af sin ordinarie tjänst». Jag kan ju icke gärna antaga, att direktionen genom de anförda orden velat antyda, att den stackars giftermålskanidaten skulle handla klokast om hennes »fria val» fölle på en telegraftjänsteman.

Då direktionen i omedelbart sammanhang med nyss anförda uttalande, därefter påstår det vara »klart» att en vid telegrafverket anställd kvinna icke genom giftermål skulle utsätta sig för förlust af sin tjänst, *därest hon icke på annat sätt vunne fördelar, öfvervägande dem hon förut hade*, så har direktionen uttalat en uppfattning i fråga om de skäl, hvilka böra vara bestämmande för ingående af äktenskap, mot hvilken jag icke anser nödigt att anföra något annat än en bestämd protest.

Den jämförelse direktionen sedermera anställer emellan kvinna i den ställning, hvarom här är fråga, och »tjänsteman, hvilken på grund däraf att han vinner befordran till annan tjänst eller befattning, tvingas att i förtid taga afsked från telegrafverkets tjänst», tillåter jag mig kalla ohållbar. Öfverflyttas ifrågavarande tjänsteman till annat *statens* ämbetsverk, så lärer han väl i denna sin nya ställning äfven erhålla ny pensionsrätt och om han öfvergår till privat anställning eller sysselsättning — ja, *då* torde säkerligen anledning förefinnas, att på honom tillämpa det af direktionen nyss förut anförda och sålunda påstå, att han icke skulle utsatt sig för denna förlust, därest han icke på annat sätt vunnit fördelar, öfvervägande dem han förut haft.

Då jag af det direktionen anført icke kunnat öfvertygas därom, att de billighets- och andra skäl, hvarpå jag grundat mitt förslag, äro otillfredsställande, kan jag naturligtvis ej heller medgifva, att »frågan huruvida pensionsinrättningens fonder kunna bära de med förslaget förverkligande följande utgifter», ej böra på saken inverka, utan vågar i stället hålla före, att pensionsinrättningens ekonomiska

grundval bör så ordnas, att därigenom utväg beredes att tillgodose det kraf jag tillåt mig framställa, därest detta befinnes rättvist.»

* * *

Så lyder i sammandrag denna invecklade pensionsrättsfråga. Vi hafva med afsikt framställt densamma nästan ordagrannat efter handlingarna, utan att därtill bifoga några våra egna reflexioner eller kommentarier. Sådan frågan enligt dessa handlingar föreligger talar den nämligen bäst för sig själf och utgör, synes det oss, ännu ett bevis för att vederbörande ofta utgå från en ologisk, ja, rätts- och förnuftsvidrig tankegång, då det gäller att behandla kvinnans äfven mest berättigade fordringar på billighet och rättvisa.

Om granskningen af nöjesböcker för barn och ungdom.

Fredrika-Bremer-Förbundets bokkomité har af en anonym insändare mottagit följande uppsats:

Böra alla böcker för barn afse ett visst åldersstadium?

Den svenska litteraturen kan ej sägas vara särdeles rik på »nöjesböcker för barn och ungdom». Hvarje på detta område framträdande författaretalang förtjänar därför att särskildt uppmuntras. Fredrika-Bremer-Förbundet har sökt verka för detta mål genom att redan tvenne gånger inbjuda »hugade författare» till en pristäflan. Bland de fordringar, hvilka Förbundet — tydligen i den bästa afsikt — ställer på dylika nöjesböcker, är emellertid en, hvars befogenhet torde kunna ifrågasättas.

Det heter nämligen: »Böckerna böra vara afsedda för något visst åldersstadium mellan 8 och 15 år». Först kan det frågas: äro alla barn af samma ålder hunna lika långt i utveckling, äro ej fastmera olikheterna dem emellan högst betydliga? Är ej gränsen mellan de olika åldersstadierna helt och hållet flytande, och kan man hindra en intelligent tioåring att läsa de böcker, som tillhöra hennes fjortonåriga syster, därför att de äro stämplade med dennas åldersmärke — en omständighet, som förmodligen verkar mera eggande än afskräckande på den lilla?

Men om det vore möjligt, månne det också vore önskvärdt att stänga hvarje ålder inom trånga gränser och hindra allt öfverhop-

pande af skrankorna? I *skolan* måste barnen visserligen ordnas i klasser, och de, som i utveckling hunnit ungefär lika långt, bilda ju där ett i viss mening slutet sällskap, men få torde de pedagoger vara, som vilja utsträcka denna klassindelning äfven till hemmet. En barnkammaruppföstran anses numera knappast befrämja barnets sunda utveckling. Af goda föräldrar och dessas hemvänner, af väl-artade äldre syskon och deras kamrater lära de små under det dagliga umgänget ganska mycket, om än åtskilligt af hvad de i sådant sällskap höra är »öfver deras horisont». Men gäller ej detsamma, åtminstone till en viss grad, om umgänget med böcker? I *skolan* är det ju af vikt att alltid använda de för hvarje åldersstadium lämpliga läroböckerna, och läseböckerna få ej heller upptaga annat än det som för en viss ålder kan göras fullt begripligt. (Ur Topelii Läsning för barn har fördenskull gjorts ett urval för *skolan*.) Men kan det väl vara behöfligt eller ens nyttigt att låta det i en skola nödvändiga pedanteriet stifta lagar för de i hemmen lästa »nöjesböckerna?» Och på hvilket sätt kan det verka skadligt, om i en för öfrigt god barnbok ej allt är ängsligt afpassadt för ett visst utvecklingsstadium, om ett och annat där skulle förekomma, som de unga blott dunkelt uppfatta och som först en rikare erfarenhet kan för dem fullt förklara? I »den gamla goda tiden» förelästes åtskilligt i hemmen. Bland det förelästa var ganska mycket, som alls ej var ämnadt för barn. Tioåringen lyssnade på Fritiofs saga, Runebergs episka dikter, Kungarne på Salamis; hans öra smektes af versens rytm och klang, och ett dunkelt, men kanske därför ej mindre djupt intryck af innehållets skönhet blef kvar i det unga sinnet — männe till skada? Att barnet på intet stadium bör få göra bekantskap med böcker, som i *någon* bemärkelse äro *dåliga*, därom behöfver väl ej tvistas.

Och till slut, måste det ej verka förlamande på en författares fantasi att städse hafva tanken på åldersstadiet som en black om foten? Är det ej rent af att befara, att en dylik nyktert prosaisk reflexion skall förjaga all högre flykt, all friskhet och originalitet? Huru gör Z. Topelius i sin oöfverträffliga Läsning för barn; talar han där ej till snart sagdt alla åldrar? Och männe det ej vore skäl att till hvarje författare af ungdomslitteratur säga: *Så vidt du kan, gå du äfven och gör sammaledes!*

I. S.

* * *

Så långt insändaren. Härmed gå vi att meddela bokkomiténs svar till J. S., på det till densamma ställda brevet.

Innan vi gå att efter bästa förmåga besvara de af er framställda frågorna, bedja vi att få uttala vår tacksamhet därför, att ni satt spörsmålet under debatt. Att i den viktiga frågan om barnens nöjesläsning få ett uttalande af föräldrar eller andra ungdomens vänner är för Förbundets bokkomité en stor glädje.

*

Eder första fråga gäller befogenheten af Förbundets fordran, att nöjesböcker för barn skola vara afsedda för något visst åldersstadium. Ni menar, att det för en författare skulle vara hardt när omöjligt att skrifva för barn af en bestämd ålder. Ni har naturligtvis rätt däri, att barn af samma ålder kunna vara mycket olika utvecklade, detta beroende dels på naturliga anlag och dels på de förhållanden, i hvilka barnen vuxit upp, och på den ledning de erhållit. Vi hafva därför ej utfäst något visst barnets lefnadsår, för hvilket en bok skulle passa, utan ett visst stadium, som ju kan omfatta 2 à 3 år. Vi hålla nämligen före, att de flesta 8—10-åringar äro sig tämligen lika, liksom att vidare 12—13-åringarna ganska bestämdt skilja sig från 14—15-åringarna.

Detta visar sig ock däri, att då vi låta barnen på egen hand, i allvar eller lek, sysselsätta sig med hvad de behaga, så sysselsätta sig ej alla på samma sätt. De små bygga hus eller leka med dockor, 12-åringarna pröfva sina krafter, ofta i temligen vilda lekar, och 14-åringarna begifva sig vanligen på upptäcktsresa efter främmande världar. Att undantag gifvas, därvid fästa vi oss icke här. När nu ett barn får en rolig bok att läsa på egen hand, så vore det väl önskvärdt, att denna bok gäfve barnet bilder och intryck just från den värld, där det känner sig hemma eller från den värld, dit det längtar. Därmed mena vi ingalunda, att alla barnböcker skulle handla allenast om barnen och deras värld; nej, barn älska tvärtom och behöfva både för tanken och fantasien sådant, som står öfver dem själfva. För de små passar för detta ändamål sagan och för de äldre skildringar ur lifvet.

Ni säger vidare, att man ej kan hindra »en intelligent tioåring» att läsa de böcker, som tillhöra hennes fjorton-åriga syster. Nej, visserligen icke; men hvad har hon vunnit därpå? Hon föres in i förhållanden, som i många fall äro henne främmande, och hon blir lätt till sin intelligens och fantasi blaserad. Och hvad skall man sedan bjuda henne på, då hon själf blir 14 år? Då lär hon ej läsa om sin systers böcker. Vi frukta, att hon då vill begifva sig in på romanläsningens område, helst de böcker våra 14-åringar läsa ofta äro inledningen till detta område. (Att det finnes romaner, som 14-åringar utan skada kunna läsa, t. ex. en del af Walter Scotts och Ingemans, vilja vi visst icke neka.)

Ni tyckes dessutom glömma, att den intelligent 10-åringen ej i alla afseende torde vara lika utvecklad som en 14-åring; intelligensens utveckling är ej det samma som hela personlighetens utveckling.

Hvilka böcker, som bäst passa ett barn torde väl mest bero på barnets allmänna utveckling. Ett barns utveckling beror ej allenast af hvad det inhämtar ur böcker, utan lika mycket af det material, som det inhämtar genom beröringen med den värld hvori det lever, genom umgänget med människor o. s. v. Och i den utveckling, som erfarenheten och lifvet gifva, torde väl 14-åringen hafva hunnit ett godt stycke framför 10-åringen. Vi glömma dessutom alltför ofta, att den andliga och kroppsliga utvecklingen hos ett barn följa hvarandra tätt i spåren.

Att det gifves böcker, som äro njutbara för barn af alla åldrar, vilja vi ingalunda förneka. Därpå har ju, såsom ni själf säger, Topelius gifvit oss ett lysande exempel. Vi äro ock eniga med er däri, att liksom barnen i lifvet höra och äro med om åtskilligt, som är »öfver deras horisont», så kunna de nog läsa åtskilligt, som egentligen är öfver dem, helst om de äro vana att fråga far och mor eller äldre syskon, där deras egen uppfattning ej räcker till. Men att utan förbehåll låta barn läsa hvilka böcker som helst (vi tala här endast om goda sådana) torde väl hafva sina betänkligheter. Vi minnas nog litet hvar, hvilka kuriösa föreställningar man gjorde sig om det, som låg utom ens egen föreställningskrets. Att genom våra »åldersstadier» ängsligt klafbinda barnen inom trånga gränser har naturligtvis aldrig varit vår mening, utan tvärtom att stegvis föra dem framåt.

Ni anser med rätta det vara af vikt att i skolan använda de för hvarje olika åldersstadium lämpliga böckerna. Skolan sträfvar i detta afseende efter det naturliga och för barnet passande. Vi kalla alls icke detta för »pedanteri», utan erkänna, att hvad skolan sträfvar efter på sitt område, det sträfva vi efter på nöjesläsningens område: att gifva barnet, såvidt möjligt är, en sund och naturlig näring för dess tankar, känslor och fantasi.

Om ni tagit del af Förbundets boklistor, har ni funnit att bok-komitén icke varit rädd för att ett och annat kunde förekomma i de upptagna böckerna, som först »en rikare erfarenhet kan fullt förklara». Detta motsäger ingalunda en af våra grundsatser: att bevara barnen för ytlighet vid läsning. Vi mena nämligen, att barn, som vänja sig att läsa det, som i allmänhet står öfver deras uppfattning, vänja sig att läsa ytligt och slarfvigt.

Hvad ni vidare säger om »den gamla goda tiden», då man i familjekretsarna läste Runeberg och Tegnér, och då äfven 10-åringen med glädje lyssnade härpå, väcker hos oss endast den sorgliga frågan: hvarför äro dessa gamla goda tider försvunna? Vi skulle

aldrig vilja förhindra en 10-åring att i hemkretsen smekas af »versens rytm och klang» eller mottaga »intryck af innehållets skönhet, vore än detta tämligen dunkelt». Men med åldersstadierna i nöjesläsningen har det egentligen ej att göra. Vi mena att barnens deltagande i en sådan familjeläsning bidrager hufvudsakligen till deras estetiska uppfostran. En dylik läsning gör på dem samma intryck som vackra taflor och andra konstverk: den väcker deras sympati för det sköna och upphöjda i världen, och att denna sida af uppfostran, som ju äfven är etisk, ej är att förakta därom torde väl alla ungdomens vänner vara eniga. Att just från hemmets hård medföra intryck af det goda och ädla är ej af ringa betydelse för ett barns utveckling.

Till sist tänker ni på barnböckernas författare. Dessa utstakade åldersstadier kunna ju, menar ni, af dem kännas som »black om foten» och förjaga all högre flykt. Ja, visserligen, om vi kunde tänka oss, att en författare verkligen ginge så till väga, som ni tyckes frukta; om han vid nedskrifvandet af hvarje sida ängsligt tänkte: skall detta passa för min 9-åring? Lyckligtvis tro vi icke, att någon författare går till väga på detta sätt; vi tro, att i de flesta fall författaren skrifer sin bok och sedan bestämmer för hvilken ålder den passar. Men äfven om en författare under nedskrifvandet af sitt arbete hade klart för sig till hvilken af barndomens olika stadier han talade, så tro vi, att detta vore en vinst. Men att verkligen kunna göra detta förutsätter ett studium och iakttagande af barnanaturen, hvilket endast kan ske genom umgänget med barn. Har nu en författare gjort detta studium och har han verkligen »goda gudars gåfva» att kunna skriva för barn, så tro vi, att hans tanke- och fantasilif skulle på ett rikt och naturligt sätt befruktas just genom medvetandet af till hvilka han talar. Han skulle ock känna ansvaret af sitt arbete. Om våra författare mera beaktade detta skulle våra barnböcker snart förskonas från t. ex. de spetsiga utfall mot förhållanden i de storas värld, hvilka af barnen endera ej begripas eller ock anses mycket tråkiga.

Vi hoppas, att ni genom ofvanstående kommit till insikt om, att Fredrika-Bremer-Förbundet genom de omtalade åldersstadierna hvarken på ett olämpligt sätt velat inskränka vare sig de gifvandes eller emottagandes — författarens eller barnens — frihet, utan blott velat uppmana föräldrar och författare att gifva barnen det bästa möjliga, när det gäller deras nöjesläsning, det nämligen som för barnen är naturligt och sundt.

Bokkomitén.

Meddelanden från Fredrika-Bremer-Förbundet.

Stipendiefonderna.

Fröken *M. Silow*, medlem af Förbundets styrelse och sekreterare i stipendiekomitén, som under september och oktober månader företagit resor inom Norrland för att väcka intresse för stipendiefonderna, har samtidigt för inbjudna kretsar lämnat redogörelser för Förbundet i dess helhet.

De orter där redogörelser sålunda lämnats hafva varit Sundsvall, Hernösand, Umeå, Skellefteå, Piteå, Luleå och Haparanda.

Till ordförande i de lokala stipendiekomitéerna äro följande damer utsedda: landshöfdingskan Ellen Berg, Luleå; fru Charlotte Orstadius, Piteå; fru Jenny Liljebäck, Haparanda; landshöfdingskan Augusta Crusebjörn, Umeå; fru Petra Guntherberg, Skellefteå; fru Inez Verstegeh, Hernösand och fröken Linda Edström, Sundsvall med fröken Frida af Sandeberg som sekreterare i komitén.

Följande personer hafva godhetsfullt åtagit sig att vara *Fredrika-Bremer-Förbundets ombud* å de orter där de äro bosatta: fröken Karin Brundell, *Sundsvall*; fru Inez Verstegeh, *Hernösand*; rektorskan Rosina Johansson, *Umeå*; fru Selma Ekevall, *Skellefteå*; fröknarna Hulda Burman och Siri Holm, *Luleå*; fröken Fr. Thorsén, *Neder Luleå*; fru Charlotte Orstadius, *Piteå*; fru Jenny Liljebäck, *Haparanda*.

För det stora intresse, som visats Förbundets sak, och det välvilliga tillmötesgående, som kommit dess representant till del, såväl från pressens målsmän som från enskilda personer och familjer å de olika orterna, fram bäres härmed ett hjärtligt tack.

Ett Förbundets studiestipendium för kvinnor å 120 kr. har i år blifvit ledigt. Förra innehafvaren har under 5 år i följd fått uppbära detsamma; detta är den längsta tid som stipendiet får utdelas till samma person. Stadgade kompetensvilkor för åtnjutande af stipendiet äro: aflagd studentexamen eller afslutad 3-årig kurs vid högre lärarinneseminariet; intyg om motsvarande kunskapsmått kunna dock äfven gälla. Då ansökan, ställd till Fredrika-Bremer-Förbundets styrelse insändes, bör den åtföljas af intyg om kompetens samt uppgift om den tilltänkta användningen af stipendiet. Ansökningstiden utgår med november månad.

Den svenska kvinnans deltagande i världsutställningen i Chicago 1893.

Till hvad vi i föregående häften meddelat om fortgången af damkomiténs arbeten, vilja vi härmed bifoga, att ju närmare det lider mot tiden för världsutställningens öppnande, ju lifligare anslutning röner Chicagoexpositionens svenska kvinnoafdelning från de mest skilda kretsar inom landet.

Framst bör då nämnas, att konungen och drottningen ådagalagt sitt intresse genom att till komitéen öfverlämna den storartade gåfvan af 2,000 kr.; kronprinsessan har skänkt 300 kr., enkehertiginnan af Dalarne 200 kr., hvarjämte från ett par andra håll större och mindre penningebidrag till komitéen insändts.

För att ytterligare anskaffa medel till betäckande af de dryga omkostnader, som oundgängligen medfölja företag af denna art, har damkomitéen jämte en del andra framstående damer inom hufvudstaden utfärdat inbjudning till en utställning i förening med bazar, som skall hållas i Stora Börsvåningen i Stockholm den 29 och 30 innevarande november. På denna utställning, afsedd att vara en slags exposé af den svenska kvinnans verksamhet både inom intellektuella och praktiska områden, kommer att exponeras såväl de för Chicago afsedda konst- och slöjdföremålen som öfriga alster af kvinligt arbete. Vidare är man betänkt på att åskådliggöra en del kvinno-slöjder, exempelvis »spetsknyppling» af en vadstenagumma, konstväfnad af en allmogekvinna o. s. v. I ett rum, afsedt att inrymma inom Stockholms idiothem förfärdigade föremål, komma elever från nämnda hem att inför allmänhetens ögon utföra sina arbeten. Detta, som sagdt, endast ett par exempel på de ur flere synpunkter intressanta utställningar, som den blifvande bazaren kommer att uppvisa.

De olika komitéerna kunna numera i det närmaste sägas hafva afslutat arbetet med insamlandet af de statistiska och litterära uppgifterna och dessas katalogisering och prydliga ordnande pågå nu med all ifver.

Den svenska kvinnans deltagande i världsutställningen i Chicago.

Damkomiténs byrå i Arfprinsens palats, Gustaf Adolfs torg, till venster in på gården, 4 halfrappor, hålles öppen mellan kl. 11—2 hvarje helgfri dag.

Dam-Utstyrslar,

utmärkt välsydda å egen sytationer, levereras af bästa kvalitét-tyger, broderier och spetsar.

All slags linnesömnad emottages.

Kvinligt biträde emottager beställningar, och föreståndarinnan för sytationern ombestyr måttagning och profning.

Största urval af

Duktyger och Lakansväfnader

samt af

Broderier och Spetsar.

Morgonrockstyger och Flaneller.

K. M. LUNDBERGS Bosättningsmagasin,

N:o 7 Storkyrkobrinken N:o 7.

Winborgs Ättikspnit
på flaskor för utspädning.

Winborgs Biffstekås.

Winborgs Jästpulver.

Winborgs malda Kryddor på bleckdosor och paket.

Winborgs Senap,

blandad som fransk o. engelsk.

Winborgs Soja.

Winborgs Bordsalt.

Specialitet:

Winborgs Lactoserin-Cacao,

välsmakande, kraftigt närande, hälsosam!

Förordad af professorerna Olof Hammarsten, C. E. Bergstrand, med. dr

Ch. Em. Hagdahl m. fl.

Hälsovännen, tidskrift för allmän och enskild hälsovård, yttrar i sitt nummer för den 1 februari följande:

»Särdeles närande och värderikt såsom ett koncentreradt och smaktligt näringsmedel är äfven den i handeln hos oss införda lactoserincacao.»

De flere gånger prisbelönta tillverkningarna finnas att tillgå hos hrr specerihandlare samt i parti hos

Th. Winborg & Co, Stockholm.

Kongl. Hofleverantör.

Fullständigt nyinkommet lager

för säsongen moderna

”Garneringsartiklar”

till kappor och klädningar.

I. F. Holtz' Mode- och Sybehörsaffär,

Brunkebergstorg 7 och Stora Nygatan 35, Stockholm.

Obs.! Order från landsorten expedieras pr omg. — Profver sändas på begäran.

Möbeltyg, Mattor, Portièrer, Gardiner

hos **F. UHNÉR & C:o,**
Stockholm, Fredsgatan 22.

 Alla färger oskadliga. Profver utlemnas äfven till landsorten.
OBS.! Billigaste priser.

August Bergin & C:o

Magasin för Speglar & Tafvelramar

STOCKHOLM
22 Lilla Vattugatan 22.
Allm. Telefon 51 79.

C. STÅLS

Korg- & Leksakshandel

66 Vesterlånggatan 66

STOCKHOLM.

Försäljer alla slags gröfre och finare Korgarbeten samt
Leksaker från väl sorteradt lager.

*Utför beställningar och reparationer å Korgar samt
rottingsflätning m. m.*

Glas, Porcelain och Husgerådssaker.
Stort urval af Lampor, Prydnads- och Dekorationsartiklar.

Allt till ytterst billiga priser uti

AX. WIDMARKS Glas- & Porcelinsaffär.

27 Stora Nygatan, Stockholm.

LÄS!

Hvar och en sin egen fotograf!

Mot insändande af kr. 5 sänder jag fraktfritt till alla platser
i Sverige en mycket praktisk **fotografi-apparat**, med hvilken en
hvar utan förkunskaper kan utföra verkligt vackra och goda foto-
grafier, 6×8 cm. stora. Apparaterna lämnas under garanti med
bruksanvisning.

Aug. Anderson,
fabrik för fotografiska apparater,
Deichmandsgade 2,
Kristiania (Norge).

Magasin för Barnkläder

. från 1 t. o. m. 15 år.

MINA LUNDELL,

40 Drottninggatan, 1 tr., Stockholm.

Till Fredrika-Bremer-Förbundet insänd periodisk litteratur.

Nordisk tidskrift, n:r 4, 5. — Svensk tidskrift, n:r 4—14. — Tidskrift för kristlig tro och bildning, n:r 3—5. — Ord och bild, n:r 5—9. — Läsning för hemmet, n:r 3, 4. — Läsning för folket, n:r 2, 3, 5. — Hemåt, n:r 3—8. — Statistisk tidskrift, n:r 3. — Pedagogisk tidskrift, n:r 5—9. — Svensk läraretidning, n:r 19—43. — Verdandi, n:r 2, 3. — Slöjdundervisningsbladet, n:r 5—9. — Tidskrift för folkundervisningen, n:r 2. — Helsovänner, n:r 10—15, 17. — Jordmodern, n:r 6—9. — Meddelanden för helso- och sjukvård, n:r 5—10. — Nya bokhandelstidningen, n:r 20—44. — Svensk bokhandelstidning, n:r 20—44. — Svensk musiktidning, n:r 10—16. — Idun, n:r 20—44. — Linnea, n:r 6—8, 10. — Folkskolans barn-tidning, n:r 10—34. — Skogvaktaren, n:r 2—4. — Finsk tidskrift, n:r 5—10. — Hemmet och samhället, n:r 5—10. — Koti ja Yhteiskunta, n:r 6—9. — Nylände, n:r 6—12. — Hvad vi vil, n:r 18—43. — Kvinden og Samfundet, n:r 4—9. — Tilskueren, n:r 5. — The englishwoman's review, n:r 3, 4. — The woman's journal, n:r 18—48. — The review of reviews, n:r 5—10. — Deutsche Hausfrauenzeitung, n:r 20—44. — Neue Bahnen, n:r 10—21. — Die Lehrerin, n:r 16, 18, 23, 24. — La femme, n:r 10—20. — Le journal du bien public, n:r 5—10.

Till Fredrika-Bremer-Förbundet insända böcker.

Tönnes Ahlgren: *G. Ljungström*, En teosofs svar på Karl af Geijerstams »Modern vidskepelse».

Almqvist & Wicksell: *A. G. S. Josephson*, Bibliografisk öfversikt af svensk periodisk litteratur.

Alb. Bonnier: *E. v. Koch*, Eva Nordenhjem.

Fahlerantz & Co: *C. Bååth-Holmberg*, Garibaldi, h. 1, 2. — *J. Stinde*, Från naturens dolda verkstad.

G. Fredengren: Några blad ur drottning Natalies af Serbien äktenskapshistoria.

Föreningen för gift kvinnans eganderätt: Om den gifta kvinnans eganderätt, IV. — *K. Staaff*, Hufvudpunkterna af den svenska lagstiftningen om kvinnan.

H. Geber: *Lovisa Petterkvist*, I Stockholm.

Z. Hæggström: *Alf*, Ensam till Städjan.

L. Hökerberg: *I. Zethelius*, Lilla hjälpredan i köket. — Ny monogrambok.

L. v. Krämer: Hermes och Diotima.

Lundequistska bokhandeln: Moderskänslan, Dikter.

Palm & Stadlings bokhandel: *E. Melén*, Ord och fraser.

V. Pontoppidans Boghandel: *S. Högsbro*, Kvinden og Ægteskabet efter gældende dansk Ret.

O. B. Wroblewski: *L. Kieler*, I en Lysengels Skikkelse.

Ett Studiestipendium

för kvinnor, å 120 kr., sökes hos Fredrika-Bremer-Förbundets Styrelse (adr. Stockholm) inom november månads utgång. Ansökning skall åtföljas af intyg om afslutad studentexamen, eller afslutad tre-årig kurs i högre lärarinneseminariet, eller ock motsvarande kunskapsmått, hvarjämte bör uppgifvas beskaffenheten af de tillämnade studierna. Stipendiet kan af samma person innehafvas 3 à 5 år; dock skall för fortsatt åtnjutande däraf förnyad ansökning hvarje år inlemnas.

Fredrika-Bremer-Förbundets Styrelse.

Fredrika-Bremer-Förbundets byrå

är flyttad till

**54 Drottninggatan,
1 tr.**